

ÖZGÜL FOBİ

41.

BÖLÜM

Miray ÇETİNKAYA¹

GİRİŞ

Kaygı bozuklukları; çocuk ve ergen popülasyonunda en sık rastlanan psikiyatrik bozukluklar olup gençlerin yaklaşık %32'sini etkilemektedir. Özgül fobiler ise sıklık bakımından kaygı bozukluklarının arasında en üst sırada yer alır (1). Özgül fobi, herhangi bir olgu, nesne veya duruma yönelik ortaya çıkabilen yoğun ve süregelen korku biçiminde tanımlanır. Özgül fobileri çocukluk çağının gelişimsel açıdan kabul edilebilir korkularından ayırmak önemlidir. Örneğin yaşamının ilk iki yılındaki bir bebekte yabancı kişilere veya daha büyük çocuklarda soyut kavramlara (hayalet vb.) yönelik korkular tipiktir. Normal korku ve kaygıların zamanla geçmemesi ve yaşam kalitesini bozması, durumu kaygı bozukluğuna dönüştürebilir. Fobi tanısının konabilmesi için korku, çocuğun gelişimsel dönemiyle uyumsuz olmalı, en az altı ay süreyle devam etmeli ve işlevselliği belirgin ölçüde etkilemelidir (2). Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı'nın gözden geçirilmiş üçüncü baskısında (DSM-III-R) basit fobiler olarak adlandırılan bozukluk, sonraki basımlarda özgül fobi şeklinde isimlendirilmiştir (3). Özgül fobiler beş ana türde sınıflandırılmaktadır: hayvan (böcek, yılan, köpek vb.), doğa-çevre (karanlık, rüzgar, yükseklik vb.), durumsal (kapalı alanlar, asansör, uçak vb.), kan-enjeksiyon-yaralanma ve diğer (boğulma, kusma, belirli kostümleri giymiş karakterler vb.). Hayvan, yükseklik, kapalı alan ve karanlık en sık rastlanan türleridir (2). DSM-5'te, önceki basımda yer alan "18 yaş altındaki kişilerde

süresi en az altı aydır" ibaresindeki yaş belirtici ve "Kişi korkusunun aşırı ya da anlamsız olduğunu bilir." ölçütü kaldırılmıştır (4) (bkz. Tablo 1).

EPİDEMİYOLOJİ

Özgül fobi toplumda en sık görülen psikiyatrik bozukluklardandır. Geçmişte yapılan çok sayıda çalışmadan elde edilen veriler, toplumdaki sıklığı için %5,7-17,7 arasında oranları işaret etmektedir (6). Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan 13-18 yaş arası 10.123 gençle yüz yüze yapılan klinik görüşmelerden elde edilen sonuçların incelendiği yakın tarihli bir çalışmaya göre özgül fobinin yaşam boyu prevalansının %19,3 olduğu belirlenmiştir (7). Kaygıyla ilişkili yakınmalar nedeniyle ayaktan psikiyatri kliniğine başvuran 4-18 yaş arası çocukların ve ergenlerin değerlendirmesine dayanan bir araştırmada ise, klinik örneklemde özgül fobinin prevalansı %27,6 olarak saptanmış olup yaygın kaygı bozukluğu ve sosyal kaygı bozukluğunun ardından en sık tanılanan üçüncü klinik durum olduğu ifade edilmiştir (8). Türkiye'de 2016 yılında ilköğretim çağı çocuklarından oluşan 417 kişilik bir örneklemde yapılan epidemiyolojik çalışmada okul ve ev ortamlarının her ikisinde de işlev kaybı meydana getiren özgül fobi tanısının prevalansı %1,7 olarak bulunmuştur (9). Ülkemizde yürütülmüş ve 2019 yılında yayımlanan ulusal epidemiyoloji çalışması (EPICPAT-T) ise 6-13 yaş aralığındaki çocuklarda özgül fobi prevalansını %1,8 olarak belirlemiştir (10). Söz konusu çalışmalar arasında prevalansların birbirinden bu

¹ Uzman Doktor, Sağlık Bilimleri Üniversitesi Dr.Sami Ulus Kadın Doğum Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi, Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kliniği, makinci@gmail.com ORCID iD: 0000-0003-4795-5413

terapi yöntemleri altın standart olarak kabul görmektedir. Teknolojinin gelişmesiyle birlikte bilgisayar temelli tedavi yöntemleri popülerliğini artırmıştır. Başka psikopatolojilerin gelişim riskini artıran özgül fobinin etiyolojisinin aydınlatılması ve etkin tedavilerin kanıtlarının güçlendirilebilmesi için özellikle çocuk ve ergen toplulukla yapılacak daha fazla sayıda çalışmaya ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- Ollendick TH, Ryan SM, Capriola-Hall NN, Austin KE, Fraire M. Have Phobias, Will Travel: Addressing One Barrier to the Delivery of an Evidence-Based Treatment. *Behavior therapy*. 2018;49(4):594-603.
- Crozier M, Gillihan SJ, Powers MB. Issues in Differential Diagnosis: Phobias and Phobic Conditions. *Handbook of Child and Adolescent Anxiety Disorders* 2011. p. 7-22.
- Press CU. *Apa Dsm 3: Diagnostic Statistical Manual Metl*: Cambridge University Press; 1985.
- Association AP. *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM-5*)*: American Psychiatric Publishing; 2013.
- Köroğlu E, Association AP, Force APAD-T. *Dsm-5 Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı*: Hekimler Yayın Birliği Yayıncılık; 2013.
- Ollendick TH, King NJ, Muris P. Fears and Phobias in Children: Phenomenology, Epidemiology, and Aetiology. *Child and Adolescent Mental Health*. 2002;7(3):98-106.
- Merikangas KR, He JP, Burstein M et al. Lifetime prevalence of mental disorders in U.S. adolescents: results from the National Comorbidity Survey Replication--Adolescent Supplement (NCS-A). *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*. 2010;49(10):980-989.
- Leyfer O, Gallo KP, Cooper-Vince C, Pincus DB. Patterns and predictors of comorbidity of DSM-IV anxiety disorders in a clinical sample of children and adolescents. *Journal of anxiety disorders*. 2013;27(3):306-311.
- Ercan ES, Bilal O, Uysal Ozaslan T, Akyol Ardic U. Prevalence of Psychiatric Disorders Among Turkish Children: The Effects of Impairment and Sociodemographic Correlates. *Child psychiatry and human development*. 2016;47(1):35-42.
- Ercan ES, Polanczyk G, Akyol Ardic U et al. The prevalence of childhood psychopathology in Turkey: a cross-sectional multicenter nationwide study (EPICPAT-T). *Nordic journal of psychiatry*. 2019;73(2):132-140.
- Andrews G, Charney DS, Sirovatka PJ, Regier DA. *Stress-Induced and Fear Circuitry Disorders: Refining the Research Agenda for DSM-V*: American Psychiatric Publishing; 2009.
- Perçinel İ, Yazıcı KU. Özgül Fobi. İçinde: Pekcanlar Akay A, Ercan ES, editörler. *Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları*. Ankara: Türkiye Çocuk ve Genç Psikiyatrisi Derneği Yayınları; 2016; p. 219-231.
- Costello EJ, Egger HL, Angold A. The developmental epidemiology of anxiety disorders: phenomenology, prevalence, and comorbidity. *Child and adolescent psychiatric clinics of North America*. 2005;14(4):631-648, vii.
- Kim SJ, Kim BN, Cho SC et al. The prevalence of specific phobia and associated co-morbid features in children and adolescents. *Journal of anxiety disorders*. 2010;24(6):629-634.
- Burstein M, Georgiades K, He JP et al. Specific phobia among U.S. adolescents: phenomenology and typology. *Depression and anxiety*. 2012;29(12):1072-1082.
- Wardenaar KJ, Lim CCW, Al-Hamzawi AO et al. The cross-national epidemiology of specific phobia in the World Mental Health Surveys. *Psychological medicine*. 2017;47(10):1744-1760.
- Marques L, Robinaugh DJ, LeBlanc NJ, Hinton D. Cross-cultural variations in the prevalence and presentation of anxiety disorders. *Expert review of neurotherapeutics*. 2011;11(2):313-322.
- Lang PJ. Fear reduction and fear behavior: Problems in treating a construct. *Research in psychotherapy*. Washington, DC, US: American Psychological Association; 1968. p. 90-102.
- Silverman WK, Moreno J. Specific phobia. *Child and adolescent psychiatric clinics of North America*. 2005;14(4):819-843, ix-x.
- Ritz T, Meuret AE, Ayala ES. The psychophysiology of blood-injection-injury phobia: looking beyond the diphasic response paradigm. *International journal of psychophysiology: official journal of the International Organization of Psychophysiology*. 2010;78(1):50-67.
- Kessler RC, Chiu WT, Jin R, Ruscio AM, Shear K, Walters EE. The epidemiology of panic attacks, panic disorder, and agoraphobia in the National Comorbidity Survey Replication. *Archives of general psychiatry*. 2006;63(4):415-424.
- Sadock BJ, Sadock VA, Ruiz P. *Kaplan & Sadock's Synopsis of Psychiatry: Behavioral Sciences/Clinical Psychiatry*: Wolters Kluwer; 2015.
- Silverman WK, Kurtines WM, Ginsburg GS, Weems CF, Rabian B, Serafini LT. Contingency management, self-control, and education support in the treatment of childhood phobic disorders: a randomized clinical trial. *Journal of consulting and clinical psychology*. 1999;67(5):675-687.
- Essau CA, Conradt J, Petermann F. Frequency, comorbidity, and psychosocial impairment of specific phobia in adolescents. *J Clin Child Psychol*. 2000;29(2):221-231.
- Pine DS, Cohen P, Brook J. Adolescent fears as predictors of depression. *Biological psychiatry*. 2001;50(9):721-724.
- Ollendick TH, Jarrett MA, Grills-Taquechel AE, Hovey LD, Wolff JC. Comorbidity as a predictor and moderator of treatment outcome in youth with anxiety, affective, attention deficit/hyperactivity disorder, and oppositional/conduct disorders. *Clinical psychology review*. 2008;28(8):1447-1471.
- Vasey MW, Dadds MR. *The Developmental Psychopathology of Anxiety*: Oxford University Press; 2001.
- Vasey MW, Bosmans G, Ollendick TH. The Developmental Psychopathology of Anxiety. In: Lewis M, Rudolph KD, editors. *Handbook of Developmental Psychopathology*. Boston, MA: Springer US; 2014. p. 543-560.
- Eley TC, Rijdsdijk FV, Perrin S, O'Connor TG, Bolton D. A multivariate genetic analysis of specific phobia, separation anxiety and social phobia in early childhood. *Journal of abnormal child psychology*. 2008;36(6):839-848.
- Van Houtem CM, Laine ML, Boomsma DI, Ligthart L, van Wijk AJ, De Jongh A. A review and meta-analysis of the heritability of specific phobia subtypes and corresponding fears. *Journal of anxiety disorders*. 2013;27(4):379-388.

31. Del Casale A, Ferracuti S, Rapinesi C et al. , Functional neuroimaging in specific phobia. *Psychiatry research*. 2012;202(3):181-197.
32. Rauch SL, Wright CI, Martis B et al. A magnetic resonance imaging study of cortical thickness in animal phobia. *Biological psychiatry*. 2004;55(9):946-952.
33. Rosso IM, Makris N, Britton JC et al. Anxiety sensitivity correlates with two indices of right anterior insula structure in specific animal phobia. *Depression and anxiety*. 2010;27(12):1104-1110.
34. Linares IMP, Trzesniak C, Chagas MHN, Hallak JEC, Nardi AE, Crippa JAS. Neuroimaging in specific phobia disorder: a systematic review of the literature. *Revista Brasileira de Psiquiatria*. 2012;34(1):101-11.
35. Caseras X, Giampietro V, Lamas A et al. The functional neuroanatomy of blood-injection-injury phobia: a comparison with spider phobics and healthy controls. *Psychological medicine*. 2010;40(1):125-134.
36. Compton A. The psychoanalytic view of phobias. Part I: Freud's theories of phobias and anxiety. *The Psychoanalytic quarterly*. 1992;61(2):206-229.
37. Strachey J. Analysis of a Phobia in a Five-Year-Old Boy. The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud, Volume X (1909): Two Case Histories ("Little Hans" and the "Rat Man"). Londra: The Hogarth Press and the Institute of Psycho-analysis; 1909.
38. Mineka S, Zinbarg R. A contemporary learning theory perspective on the etiology of anxiety disorders: it's not what you thought it was. *The American psychologist*. 2006;61(1):10-26.
39. Cook M, Mineka S, Wolkenstein B, Laitsch K. Observational conditioning of snake fear in unrelated rhesus monkeys. *Journal of abnormal psychology*. 1985;94(4):591-610.
40. Waters AM, Bradley BP, Mogg K. Biased attention to threat in paediatric anxiety disorders (generalized anxiety disorder, social phobia, specific phobia, separation anxiety disorder) as a function of 'distress' versus 'fear' diagnostic categorization. *Psychological medicine*. 2014;44(3):607-616.
41. İnözü ME, CE. Tiksinme Ölçeği ile Bulaşma/Kirlenme Bilişleri Ölçeği'nin Türkçe Versiyonlarının Psikometrik Özellikleri. *Türk Psikoloji Yazıları*. 2013;16(31):1-10.
42. Olatunji BO, Deacon B. Specificity of disgust sensitivity in the prediction of fear and disgust responding to a brief spider exposure. *Journal of anxiety disorders*. 2008;22(2):328-336.
43. Rozin PH J, McCauley CR. Disgust. In: Lewis MH-J, J.M.; Barrett, L.F., editor. *Handbook of Emotions*. 3rd Edition. New York: Guilford Press; 2008. p. 757-776.
44. Connolly KM, Olatunji BO, Lohr JM. Evidence for disgust sensitivity mediating the sex differences found in blood-injection-injury phobia and spider phobia. *Personality and Individual Differences*. 2008;44(4):898-908.
45. Siqueland L, Kendall PC, Steinberg L. Anxiety in children: Perceived family environments and observed family interaction. *Journal of Clinical Child Psychology*. 1996;25(2):225-237.
46. Ollendick TH, Horsch LM. Fears in clinic-referred children: relations with child anxiety sensitivity, maternal overcontrol, and maternal phobic anxiety. *Behavior therapy*. 2007;38(4):402-411.
47. Klumpp H, Fitzgerald DA, Phan KL. Neural predictors and mechanisms of cognitive behavioral therapy on threat processing in social anxiety disorder. *Progress in Neuro-Psychopharmacology and Biological Psychiatry*. 2013;45:83-91.
48. Curry JFM, J.S.; Herve, A.S. . Comorbidity of childhood and adolescent anxiety disorders. In: Ollendick TM, J.S., editor. *Phobic and anxiety disorders in children and adolescents: a clinician's guide to effective psychosocial and pharmacological interventions*. New York: Oxford University Press; 2004. p. 116-140.
49. Dewis LM, Kirkby KC, Martin F, Daniels BA, Gilroy LJ, Menzies RG. Computer-aided vicarious exposure versus live graded exposure for spider phobia in children. *Journal of behavior therapy and experimental psychiatry*. 2001;32(1):17-27.
50. Ost LG. One-session treatment for specific phobias. *Behaviour research and therapy*. 1989;27(1):1-7.
51. Ryan SM, Strege MV, Oar EL, Ollendick TH. One session treatment for specific phobias in children: Comorbid anxiety disorders and treatment outcome. *Journal of behavior therapy and experimental psychiatry*. 2017;54:128-134.
52. Farrell LJ, Kershaw H, Ollendick T. Play-Modified One-Session Treatment for Young Children with a Specific Phobia of Dogs: A Multiple Baseline Case Series. *Child psychiatry and human development*. 2018;49(2):317-329.
53. Muris P, Merckelbach H, Holdrinet I, Sijsenaar M. Treating phobic children: effects of EMDR versus exposure. *Journal of consulting and clinical psychology*. 1998;66(1):193-198.
54. Grös DF, Antony MM. The assessment and treatment of specific phobias: A review. *Current Psychiatry Reports*. 2006;8(4):298-303.
55. Robillard G, Bouchard S, Fournier T, Renaud P. Anxiety and presence during VR immersion: a comparative study of the reactions of phobic and non-phobic participants in therapeutic virtual environments derived from computer games. *Cyberpsychology & behavior : the impact of the Internet, multimedia and virtual reality on behavior and society*. 2003;6(5):467-476.
56. Ayala ES, Meuret AE, Ritz T. Treatments for blood-injection-injury phobia: a critical review of current evidence. *Journal of psychiatric research*. 2009;43(15):1235-1242.
57. Thom A, Sartory G, Jhoren P. Comparison between one-session psychological treatment and benzodiazepine in dental phobia. *Journal of consulting and clinical psychology*. 2000;68(3):378-387.
58. Van Ameringen MM, C.; Petterson, B. Pharmacotherapy for Social Anxiety Disorder and Specific Phobia. In: Antony MMS, M.B., editor. *Oxford Handbook of Anxiety and Related Disorders*. USA: Oxford University Press; 2009.
59. Lieb R, Mische M, Gloster AT, Beesdo-Baum K, Meyer AH, Wittchen HU. Impact of specific phobia on the risk of onset of mental disorders: A 10-year prospective longitudinal community study of adolescents and young adults. *Depression and anxiety*. 2016;33(7):667-675.
60. Trumpf J, Margraf J, Vriends N, Meyer AH, Becker ES. Specific phobia predicts psychopathology in young women. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*. 2010;45(12):1161-1166.